

SÚČASNÝ SLOVAKISTICKÝ VÝSKUM NA PEDAGOGICKEJ FAKULTE UNIVERZITY J. SELYEHO

Sándor János Tóth – Juraj Vaňko

*Univerzita J. Selyeho, Pedagogická fakulta
Bratislavská cesta 3322, Komárno
E-mail: tothj@ujvs.sk; vankoj@ujvs.sk*

TÓTH, S. J. – VAŇKO, J. (2023): Current Research in Slovak Linguistics at the Faculty of Education, J. Selye University. In: *Slovenská reč*, 88/3, 118 – 128.

Abstract: The paper presents 15 years of linguistic research and project outputs of the Department of the Slovak Language and Literature of the Faculty of Education at J. Selye University. The main fields of research were sociolinguistics, onomastics, linguistic landscape and machine translation, partially in terms of language contacts. The article also outlines the perspectives of further linguistic research at the Department of the Slovak Language and Literature.

Keywords: J. Selye University, Faculty of Education, Slovak linguistics, sociolinguistics, onomastics, linguistic landscape, machine translation.

Článok v skratke:

- Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho patrí k najmladším slovakistickým vysokoškolským pracoviskám na Slovensku. Jej hlavnou úlohou je príprava budúcich učiteľov slovenského jazyka a literatúry na školách s maďarským vyučovacím jazykom.
- Vedeckovýskumné aktivity katedry zahŕňajú oblasť sociolingvistiky vrátane jazykovej krajiny, onomastiky a strojového prekladu.
- V budúcnosti sa jazykovedná činnosť katedry bude orientovať najmä na výskum sociolingvistických a kontrastívno-komparatívnych javov v slovensko-maďarskej kontaktnej zóne.

1. ÚVOD

Na úvod prezentácie jazykovednej činnosti Katedry slovenského jazyka a literatúry (KSJL) Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho (PF UJS)¹ treba konštatovať, že ide zrejme o najmladšie vysokoškolské slovakistické pracovisko, ktoré v štruktúrach komárňanskej univerzity vzniklo v septembri r. 2008. Relatívne mladá je aj samotná Univerzita J. Selyeho, zriadená Národnou radou Slovenskej republiky zákonom č. 465/203 Z. z. z 23. októbra 2003. Na začiatku nového akademického roka 2023/24 si teda UJS pripomenie 20. výročie a KSJL 15. výročie svojho vzniku. Komárňanská univerzita je jedinou samostatnou verejnou vysokou školou na Slovensku, na ktorej sa vyučuje v jazyku národnostnej menšiny; na Katedre slovenského jazyka a literatúry je vyučovacím jazykom, samozrejme, slovenčina. Poslaním UJS a v jej rámci aj troch fakúlt (pedagogickej, ekonomickej a teologickej) a niekoľ-

Porov. webovú stránku pracoviska.^[1]

kých katedrií je podporovať maďarskú národnostnú menšinu pri jej vzdelávaní v maďarskom jazyku, a to počnúc materskou školou až po univerzitu.

2. Z DEJÍN KATEDRY

Na začiatku svojho vzniku Katedra slovenského jazyka a literatúry PF UJS čerpala najmä z organizačných, pedagogických a vedeckovýskumných skúseností obdobného slavistického a slovakistického pracoviska na Katolíckej univerzite Petra Pázmaňa v Pilišskej Čabe, kde v rokoch 1994 – 2004 pôsobil Inštitút slavistiky a strednej Európy. Odtiaľ niektorí jeho pracovníci (M. Pilecky a I. Halász, ktorí tam pracovali interne, ako aj J. Dolník z FF UK Bratislava, T. Žilka z UKF Nitra a M. Žiláková z FF Univerzity Loránda Eötvösa v Budapešti ako externí pracovníci) po založení UJS prešli do Komárna, kde pokračovali vo svojej pedagogickej a vedeckovýskumnej práci a zároveň pomáhali organizovať chod novovzniknutého slovakistického pracoviska (M. Pilecky v rokoch 2010 – 2013, I. Halász 2013 – 2022, J. Dolník 2011 – 2012, T. Žilka 2011 – 2013, M. Žiláková v rokoch 2013 – 2016; v tomto období formovania katedry literárnovedné disciplíny vyučovali Ľ. Ozábalová, R. Chmel, I. Halász a P. Šenkár). KSJL PF UJS takto spolu so spomenutými pracovníkmi bývalého Inštitútu slavistiky a strednej Európy na Katolíckej univerzite Petra Pázmaňa (externe tu pôsobili aj E. Krošláková a J. Vaňko) integrovala aj postupy a koncepciu rozvoja pedagogickej, jazykovednej a literárnovednej práce viacerých výchovno-vzdelávacích a vedeckovýskumných postupov a koncepcií slovakistických pracovísk na Slovensku aj v Maďarsku do svojho pedagogického a jazykovedného smerovania. Činnosť tohto slovakistického pracoviska sa teda opierala o dovedajšiu hungaristicko-slovakistickú, resp. slovakisticko-hungaristickú vedeckovýskumnú aktivitu, prihliadajúcu na špecifiká najpočetnejšej slovensko-maďarskej kontaktnej zóny, čiže južného Slovenska.

Úzka spolupráca so slovakistickými pracoviskami na Slovensku a v Maďarsku v pedagogickej a vedeckovýskumnej oblasti pokračuje aj v súčasnosti. Zo slovakistických pracovísk na Slovensku, ktoré vplývali, resp. vplývajú či inšpirujú pedagogické a vedeckovýskumné smerovanie KSJL, treba spomenúť najmä Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzitu Komenského v Bratislave a Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici (pozri o tom ďalej). Z hľadiska organizačnej štruktúry pre KSJL je charakteristické aj to, že toto pracovisko funguje od samého začiatku ako celok, čiže nebolo rozdelené na katedru slovenského jazyka a katedru slovenskej literatúry. Takéto delenie by aj tak vzhľadom na počet pracovníkov katedry (v súčasnosti päť, od 1. septembra 2023 iba štyria), ako aj na počet poslucháčov študujúcich odbor slovenský jazyk a literatúra neprichádzalo do úvahy.

Cieľom personálneho budovania katedry od jej vzniku r. 2008 bolo zabezpečiť obsadenie jazykovedných a literárnovedných disciplín kvalitnými pedagógmi, kom-

petentnými a ochotnými okrem výchovno-vzdelávacej práce vykonávať aj vedeckovýskumnú činnosť v príslušnom odbore. Ako sme spomenuli, na samom začiatku to boli pedagógovia M. Pilecky (na UJS pôsobil do r. 2013) a I. Halász (na UJS pracoval do r. 2021), ktorí pred príchodom na UJS pracovali na Inštitúte slavistiky a strednej Európy bývalej Katolíckej univerzity Petra Pázmaňa v Pilišskej Čabe. Ako garanti na katedre pracovali Juraj Dolník, Tibor Žilka, Mária Žiláková, k nim pribudol terajší vedúci katedry Sándor János Tóth, ďalej Miroslav Kazík a od r. 2022 na katedre pôsobí Juraj Vaňko. Od septembra 2023 sa personálne obsadenie katedry stabilizuje na počte štyroch pedagógov, z toho dvaja pracujú v oblasti lingvistiky (Sándor János Tóth, vedúci katedry, Juraj Vaňko, garant študijného programu slovenský jazyk a literatúra, a dvaja v literárnovednej oblasti (Patrik Šenkár, Jaroslav Vlnka).

3. VEDECKOVÝSKUNNÁ ČINNOSŤ

Podobne ako na iných vysokoškolských slovakistických pracoviskách, aj lingvistická vedeckovýskumná činnosť pracovníkov Katedry slovenského jazyka a literatúry PF UJS koreluje najmä s obsahom jazykovedných disciplín, ktoré vyučujú, no tematické zacielenie ich výskumu, ako aj bádateľská metodológia často súvisia aj s výskumnými trendmi a vedeckou metodológiou ich pôvodných pracovísk. Napríklad cesty odborného vývinu a bádateľského smerovania vedúceho katedry S. J. Tótha vychádzajú z jeho pôsobenia vo Výskumnom ústave Slovákov v Maďarsku v Békešskej Čabe (2003 – 2009), vďaka čomu nadviazal spoluprácu s Jazykovedným ústavom L. Štúra SAV v Bratislave v oblasti sociolingvistického výskumu (pozri napr. Tóth – Tuška – Uhrinová – Žiláková 2005). Jazykovednú dráhu S. J. Tótha formoval prof. J. Dolník ako jeho školiteľ v rámci doktorandského štúdia; výskum kontaktných a areálových lingvistických otázok ovplyvnil jeho kontakt s profesorom S. M. Newerklom z Inštitútu slavistiky Viedenskej univerzity.

3.1. SOCIOLINGVISTICKÉ VÝSKUMY

Všetky spomenuté skutočnosti, no najmä jazykový a spoločensko-kultúrny kontext kontaktovej slovensko-maďarskej zóny viedli k tomu, že jazykovedný výskum katedry sa orientoval hlavne na sociolingvistiku a v jej rámci na otázky slovensko-maďarských kontaktných javov, ktorým sa venoval S. J. Tóth najmä v období rokov 2015 – 2018 (pozri napr. Tóth 2018b). S týmto bádateľským zameraním korešponduje nielen koncepcia rozvoja jazykovednej práce katedry, ale do určitej miery aj obsah jej vzdelávacej činnosti. V súvislosti s tým treba spomenúť štúdiu S. J. Tótha (2017), v ktorej sa uvádza potreba transpozície a transformácie výskumných výsledkov do vysokoškolských učebníc. Z tohto zámeru sa podarilo realizovať aj vysokoškolskú učebnicu *Sociolingvistika v slovensko-maďarskom kontexte. Vysokoškolské učebné materiály* (Tóth 2019a), ktorá je jedným z výstupov riešenia granto-

vého projektu KEGA *Sociolingvistika v slovensko-maďarskom kontexte*. V spolupráci s projektovým tímom, s Katedrou maďarského jazyka a literatúry PF UJS a s Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku v Békešskej Čabe ako zahraničným partnerom S. J. Tóth túto učebnicu publikoval aj vo forme e-learningových materiálov (Győriová – Simon 2019). Okrem tematického plánu predmetu sociolingvistika táto učebnica zahŕňa aj výsledky relevantných sociolingvistických výskumov uverejnených v zborníkoch a iných vedeckých publikáciách; na viacerých príkladoch sa tu charakterizuje a interpretuje zmiešané slovensko-maďarské prostredie (obsiahnuté napríklad v predchádzajúcich výskumoch Tóth 2007, 2008, 2012). Výstupy tohto projektu publikované v zahraničí (Tóth 2019b, 2020) vedecky dotvárajú pedagogický profil spomenutého projektu a zároveň otvárajú perspektívy ďalšieho výskumu v tejto oblasti. Možno teda konštatovať, že sociolingvistický výskum v kontaktologickom rámci určite bude súčasťou dlhodobého zámeru lingvistického výskumu našej katedry.

3.1.1. Jazyková krajina

Ďalšou výskumnou témou, ktorá rezonuje na katedre, je problematika jazykovej krajiny (angl. *linguistic landscape*), ktorá ako dynamicky sa rozvíjajúca oblasť sociolingvistiky z hľadiska sociálneho zamerania súvisí aj s (historickou) onomastikou, sociológiou, právom, jazykovou politikou, pričom čerpá poznatky aj z viacerých ďalších vedných disciplín ako semiotika, historiografia, geografia atď. Skúmaním jazykovej krajiny v slovensko-maďarskom etnicky zmiešanom prostredí miest Komárno a Komárom sa S. J. Tóth zaoberal ako spoluriešiteľ projektu APVV *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy*, do ktorého bol prizvaný Katedrou germanistiky FF UMB v Banskej Bystrici. Jeho začlenenie do riešenia tohto projektu celkom prirodzene súviselo najmä s tým, že mestá Komárno a Komárom možno pokladať za ideálny jazykový a sociokultúrny priestor na výskum jazykovej krajiny. Ďalšími spoluriešiteľmi boli Univerzita Ľudovíta Maximiliána v Mníchove a Ekonomická univerzita v Bratislave. Pri riešení úloh projektu sa vychádzalo z použitia jednotnej metodológie, vďaka ktorej bolo možné porovnať získané údaje nielen v relácii Komárno – Komárom, ale aj jazykové krajiny ostatných zúčastnených miest (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Bratislava a čiastočne aj Békešská Čaba) navzájom. Jazykovú krajinu riešitelia chápali ako vizuálnu realizáciu jazyka, ktorá súvisí s mimojazykovou skutočnosťou nielen čo do počtu používaných jazykov, ale aj so zreteľom na ďalšie multilaterálne aspekty, akými sú napr. typ nosiča, typ písma, logá, farby, grafika, vzájomný vplyv jazykov a pod. Po prvých výstupoch mapujúcich dovtedajšie výskumy jazykovej krajiny (Istók – Tóth 2020) a prezentujúcich teoreticko-metodologickú bázu výskumu (Tóth 2021) nasledoval celoplošný fundamentálny vý-

skum viacerých aspektov jazykovej krajiny v kontaktnej slovensko-maďarskej zóne, ktorý sa doteraz v skúmaných lokalitách nekonal. Výsledkom takto zacieleného výskumu bola kolektívna monografia *Jazyková krajina miest Komárno a Komárom* (Istók – Lőrincz – Tóth 2022), vydaná v spolupráci s pracovníkmi Katedry maďarského jazyka a literatúry PF UJS Vojtechom Istókom a Gáborom Lőrinczom. Ďalším výsledkom tejto kooperácie bola konferencia *Aktuálne trendy výskumu jazykovej krajiny*, z ktorej bol vydaný rovnomenný zborník (Dobrík – Tóth 2023). Parciálnym témam, akými sú názvy obchodov, jazyková krajina v cirkvi či hraničný most, sa S. J. Tóth venoval v osobitných štúdiách (Tóth 2022a, 2022b, 2023) a v záujme „udržateľnosti“ témy o otázkach jazykovej krajiny pravidelne publikuje v zborníku *Od textu k prekladu – časť 2. Linguistic landscape* (2020, 2021, 2022, 2023).

Poznatky získané z výskumu jazykovej krajiny S. J. Tóth aplikoval aj v pedagogickej praxi, keď formou tzv. objaviteľského a zážitkového vyučovania priamo v uliciach Komárna a Komáromu oboznamoval študentov s otázkami jazykovej krajiny, čím niektorých motivoval k spracovaniu tejto problematiky v záverečných bakalárskych a magisterských prácach. V tejto súvislosti sa akcentoval aj význam skúmania jazykovej krajiny pri riešení jazykových konfliktov a jazykovo-politických otázok, pri urbanistickom plánovaní imidžu daného mesta, v cestovnom ruchu a v marketingu.

3.2. ONOMASTICKÉ VÝSKUMY

Ďalšou oblasťou, v ktorej sa pracovníci katedry doposiaľ angažovali, je onomastika. Svoje výskumné zámery sústreďovali napr. na chápanie cudzosti zemepisných názvov a osobných mien v slovensko-maďarskom kontexte (Tóth 2018a), na úradné osobné mená, živé osobné mená, živé rodinné mená a mená domov v obciach Kostolná-Záriečie (Kazík 2018a), Rišňovce (Kazík 2019a) a Trenčianske Mítice (Kazík 2022a) vrátane celkovej charakteristiky ich nárečia a terénnych názvov. M. Kazík popri tom pokračoval v štúdiu systému živých mien a funkčných členov živých osobných mien v kopaničiarskej oblasti Starej Turej, v časti Súš (Kazík 2018b), v časti Topolecká (Kazík 2020a) a v časti Paprad (Kazík 2018c, 2018d, 2022b). Okrem živých mien na staroturianskych kopaničiach skúmal aj živú antroponymiu na myjavských kopaničiach (Kazík 2022c, 2022d), živé mená v okrese Piešťany (Kazík 2020b, 2022e), ako aj živé mená slovenskej menšiny v Maďarsku (Kazík 2023a).

Z oblasti bývalých brezovských kopanic sa pri príležitosti výročia Milana Rastislava Štefánika zaoberal krstnými menami v obciach Košariská a Prieipasné (Kazík 2020c). Na onomastický výskum priezvisk vo východomoravskej obci Nová Lhota, konkrétne ich frekvenciu, sémantiku a slovotvornú analýzu sa zamerlal v príspevku *Priezviská v obci Nová Lhota v okrese Hodonín* (Kazík 2021). Okrajovo spomína aj

priezviská, ako boli doložené v staršej pomenovacej sústave vrátane najstaršieho výskytu priezvisk v lokalite.

V príspevku *Apelatívny člen v živých osobných menách v Moravoch nad Váhom (SR), Novej Lhote (ČR) a Smęgorzówce (Poľsko)* (Kazík 2019b) autor opísal apelatívny člen v obciach troch západoslovanských krajín a porovnal pomenovacie modely v týchto obciach. M. Kazík sa systematicky zaoberá aj problematikou birmovných mien, novšie napr. *Birmovné mená vo farnosti Moravany nad Váhom v 2. polovici 19. storočia* (Kazík 2020d), *O birmovných menách z obce Čív* (Kazík 2020e), *Sondy do birmovných mien v obci Mlynky (Pilisszentkereszt)* (Kazík 2023b), onymiu v tejto obci skúmal aj S. J. Tóth (2023).

Onomastický výskum na KSJL týmto považujeme za uzavretý, čiastočne sa to premietne do témy jazykovej krajiny, ale zásadne nepatrí k profilu katedry.

3.3. STROJOVÝ PREKLAD

Tematicky a metodologicky sa od predchádzajúcich výskumov líši problematika strojového prekladu, s ktorou na KSJL PF UJS prišiel začiatkom roka 2022 profesor Juraj Vaňko ako člen kolektívu riešiteľov projektu APVV *Klasifikačný model chybovosti strojového prekladu: krok k objektívnejšiemu hodnoteniu kvality prekladu* na Filozofickej fakulte UKF v Nitre a na Fakulte prírodných vied a informatiky UKF v Nitre (s dobou riešenia 2019 – 2023), nadväzujúceho na projekt APVV *Typológia chýb strojového prekladu do slovenčiny ako flektívneho typu jazyka*, ktorý sa takisto riešil na FF UKF v Nitre v rokoch 2015 – 2018. Obidva projekty mali silný interdisciplinárny, resp. transdisciplinárny charakter a svojou povahou boli jedinečné nielen na Slovensku, ale aj v medzinárodnom meradle. Výskumným zámerom riešiteľov projektu *Typológia chýb strojového prekladu* bolo hodnotiť kvalitu strojového prekladu z anglického a nemeckého jazyka do slovenčiny metódami manuálnej evalvácie, čiže postupmi identifikácie, analýzy, interpretácie a taxonómie chýb vyskytujúcich sa pri preklade systémom Google Translate, založenom (v čase riešenia projektu) na štatistickom bilingválnom spracovaní jazykových jednotiek. Tieto operácie boli východiskom typológie chýb, ktoré vznikajú pri strojovom preklade (SP) anglických a nemeckých náučných, administratívno-právnych a publicistických textov do slovenčiny ako synteticky flektívneho typu jazyka. Prínos J. Vaňka do takto naznačeného výskumu spočíval v tom, že najprv v štúdiu *Analýza chýb strojového prekladu ako súčasť hodnotenia jeho kvality* (Vaňko 2017a, s. 65 – 81) vymedzil lingvistické sféry vrátane typických jazykových jednotiek, v ktorých sa v procese SP, čiže pri generovaní výstupnej textovej jednotky, vyskytujú chyby. Následne v stati *Kategoriálny rámeč pre analýzu chýb strojového prekladu* (Vaňko 2017b, s. 83 – 100) prezentoval originálny model jazykových kategórií, ktorý riešiteľom obidvoch projektov slúžil a slúži ako orientátor na klasifikáciu a typológiu chýb pri

SP, a tým aj ako východisko hodnotenia jeho kvality. Vaňkov model je usúvzťažnený s typológiou chýb pri SP, ktorá má svoje korene v *Dynamickom kategoriálnom rámci (Dynamic Quality Framework/DQF)*,^[2] vytvorenom r. 2011 spoločnosťou používateľov a poskytovateľov prekladateľských technológií a služieb *The Translation Automation User Society (TAUS)*. Vychádza zo všeobecne známeho a v prostredí hodnotiteľov kvality SP akceptovaného štvorčlenného modelu chýb obsahujúceho: 1. Kategóriu *Accuracy*, čiže presnosti výrazu: do akej miery presnosti text prekladu zodpovedá textu originálu. Pokiaľ ide o chyby v tejto kategórii, môžu sa vyskytovať najmä v oblasti lexiky, ako je nesprávny preklad lexémy (najmä ak ide o polysémantické slovo), jej vynechanie a pod. J. Vaňko tieto prípady začlenil do bloku s názvom „lexika“, v rámci ktorého sa hodnotí napr. adekvátnosť transferu významu slova, polysémia, homonymia, (ne)správny výber lexémy zo synonymického radu, zachovanie sémantickej kompatibility a pod. 2. Kategóriu *Fluency*, t. j. doslova plynulosť textu, vytváraná a dosahovaná korektnou syntakticko-sémantickou usporiadanosťou komponentov vety a súvetia. Vo Vaňkovom modeli ju reprezentujú kategórie predikatívnosti, syntakticko-sémantickej korelatívnosti / usúvzťažnenosti, kategoriálny rámec súvetia (samozrejme, vrátane korektného vyjadrenia gramaticko-sémantických vzťahov medzi jeho komponentmi) a čiastočne aj modálnosť (napr. negácia). Do 3. kategórie s označením *Terminology* („terminológia“) patrí hlavne problematika neadekvátneho transferu termínu z pôvodného jazyka, ktorá sa vo Vaňkovom kategoriálnom modeli preberá v rámci lexikálneho bloku. A napokon pri 4. kategórii s označením *Style* „štýl“ ide o nesúlad medzi štýlom originálneho textu, resp. textovej jednotky a štýlom textu cieľového jazyka. Uvedomujúc si skutočnosť, že na jednej strane sa kategória štýlu dá najlepšie aplikovať na hodnotenie textu ako celku, a na druhej strane štýl textu sa utvára a formuje už na nižších jazykových úrovniach prostredníctvom štýlom z jednotlivých rovín jazykového systému, pričom najmarkantnejšie sa tento proces prejavuje zrejme na lexikálnej rovine, J. Vaňko štylistický aspekt výrazu zachytáva v kategoriálnom bloku *lexika*, resp. *lexikálna sémantika*, a to konkrétne v rámci subkategórie *štylistická kompatibility* (Vaňko 2017b, s. 100). V tejto súvislosti ešte dodáva, že v ďalšej fáze výskumu do aktuálneho kategoriálneho rámca budú zahrnuté aj niektoré javy z textovej lingvistiky, ako sú otázky komunikačno-pragmatickej výstavby textu, obsahovo-tematickej štruktúry textu, otázky textovej nadväznosti a pod. Na záver svojho komentovania kategoriálneho modelu v spomenutej štúdii *Kategoriálny rámec pre analýzu chýb strojového prekladu* (Vaňko 2017b, s. 98) autor poznamenáva, že väzby, súvislosti či prepojenia medzi jednotlivými kategóriami vyplývajú z analogických väzieb a súvislosti medzi prvkami jazykového systému v procese ich fungovania v komunikačnej praxi (viac Vaňko 2017c, s. 52 – 64).

Predstavený kategoriálny model je okrem spomenutej usúvzťažnenosti so štvorčlenným *Dynamickým kategoriálnym rámcom* hodnotenia chýb prispôbený, „napa-

sovaný“ na slovenčinu ako flektívne syntetický typ jazyka, preto by sa mohol použiť aj na analýzu chýb v jazykoch rovnakého alebo podobného typu. Niektoré alebo aj viaceré kategórie majú totiž všeobecnejšiu alebo univerzálnu platnosť, napr. kategória predikatívnosti, modálnosti, viaceré subkategórie z kategoriálneho bloku súvetie, lexikálnej sémantiky, slovosledu atď. a aj preto by sa mohli dať aplikovať pri hodnotení kvality SP aj do iných, najmä však so slovenčinou typologicky príbuzných jazykov.

Významným výstupom riešenia projektu APVV *Klasifikačný model chybovosti strojového prekladu: krok k objektívnejšiemu hodnoteniu kvality prekladu* (s dobou riešenia 2019 – 2023), je najnovšia monografia *Strojový preklad ako konfrontácia jazykov. Prečo sa stroj mylí aj nemýli?* (Vaňko 2023). V centre pozornosti tejto práce je kontrastívno-lingvistická analýza identifikačných, existenčných, vlastnostných a posesívnych vetných štruktúr v angličtine, nemčine a v slovenčine z perspektívy ich strojového prekladu. Cieľom takto zameraného skúmania bolo jednak ozrejmiť spoločné a odlišné vlastnosti sémanticko-syntaktickej stavby uvedených vetných štruktúr, jednak zistiť, do akej miery chyby pri ich strojovom preklade korelujú s príbuznosťou či odlišnosťou ich syntakticko-sémantickej výstavby. Načrtnutý postup analýzy chýb vyskytujúcich sa pri strojovom preklade prispieva aj k hlbšiemu poznaniu kontrastívnych javov v jazykovom systéme porovnávaných jazykov, čo môže byť užitočné aj pre školskú prax, t. j. pre štúdium cudzích jazykov. Takto zacielená analýza je o to aktuálnejšia, že komparatívnych slovensko-anglických či anglicko-slovenských, resp. slovensko-nemeckých / nemecko-slovenských štúdií je málo. Nehovoriac o porovnávacích gramatikách týchto jazykov. Naznačená kontrastívno-lingvistická analýza identifikačných, existenčných, vlastnostných a posesívnych vetných štruktúr v angličtine, nemčine a v slovenčine z perspektívy ich strojového prekladu predstavuje iba výsek zo širokej problematiky konfrontačného výskumu vetných typov, ktorému sa autor mieni venovať aj po ukončení riešenia spomenutého projektu APVV.

4. ZÁVERY A PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU

Prehľad doterajších jazykovedných výskumov pracovníkov Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty UJS ukazuje, že orientácia lingvistikého bádania tohto slovakistického pracoviska je determinovaná a motivovaná predovšetkým jeho lokalizáciou v slovensko-maďarskej kontaktnej zóne. Táto skutočnosť sa prejavila hlavne v širokospektrálnom výskume jazykovej krajiny (*linguistic landscape*), ktorej sa venoval S. J. Tóth. Problematike jazykovej krajiny vrátane ďalších sociolingvistických otázok súvisiacich so špecifickým situovaním tohto pracoviska v slovensko-maďarskom spoločenskom prostredí sa bude venovať bádateľská pozornosť aj v krátkodobom a strednodobom horizonte. S týmto tematickým výskumným zameraním bude do určitej miery korelovať komparatívno-kontrastívny

výskum základných vetných modelov v slovenčine a v maďarčine, a to aj z perspektívy strojového prekladu, ktorému by sa mal venovať J. Vaňko. Všetky bádateľské zámery komárňanskeho slovakistického pracoviska sa najmä alebo aj vzhľadom na malý počet jeho pracovníkov budú uskutočňovať v tesnej kooperácii s ostatnými filologickými pracoviskami na Univerzite J. Selyeho, ako aj na ostatných slovenských a zahraničných univerzitách, napr. aktuálne s Inštitútom strednej Európy Univerzity Karlovej v Prahe v rámci riešenia projektu *Central* na Inštitúte slavistiky a hungarológie Humboldtovej univerzity v Berlíne, ktorého obsahom je lingvodidakticky zameraná slovensko-maďarská porovnávací funkčná gramatika.

Literatúra

- DOBRÍK, Z. – TÓTH, S. J. (eds.) (2023): *Aktuálne trendy výskumu jazykovej krajiny*. Komárno: Pedagogická fakulta UJS.
- ĎURICOVÁ, A. (ed.) (2020): *Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú.
- ĎURICOVÁ, A. – LAUKOVÁ, J. (eds.) (2021): *Od textu k prekladu XV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú.
- ĎURICOVÁ, A. – MOLNÁROVÁ, E. (eds.) (2022): *Od textu k prekladu XVI. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú.
- ĎURICOVÁ, A. – MOLNÁROVÁ, E. (eds.) (2023): *Od textu k prekladu XVII. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkú a prekladateľú.
- GYŐRIOVÁ-BAKOVÁ, E. – SIMON Sz. (2019): *Sociolingvistika v slovensko-maďarskom kontexte. Elektronické študijné materiály*. Komárno: Univerzita J. Selyeho.
- ISTÓK, V. – LŐRINCZ, G. – TÓTH, S. J. (2022): *Jazyková krajina miest Komárno a Komárom*. Komárno: Pedagogická fakulta UJS.
- ISTÓK, V. – TÓTH S. J. (2020): Výskum jazykovej krajiny v mestách Komárno a Komárom do r. 2019. In: A. Ďuricová (ed.): *Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: JTP, 17 – 24.
- KAZÍK, M. (2018a): Názvy, mená a nárečie v obci Kostolná-Záriečie. In: Zmeták, I. a kol. (eds.): *Kostolná-Záriečie. Monografia obce*. Kostolná-Záriečie: Obec Kostolná-Záriečie, 141 – 156.
- KAZÍK, M. (2018b): Funkčné členy a pomenovacie modely živých mien slobodných v Súši. In: *Acta onomastica*, LIX/1, 106 – 122.
- KAZÍK, M. (2018c): Systém neúradného (živého) pomenovania ženatých mužov v Papradi. In: Ilie, M. (ed.): *Profesorului Constantin Geambașu la 70 de ani*. București: Editura Paideia, 160 – 166.
- KAZÍK, M. (2018d): Priezviská v živých menách vydatých žien v Papradi. In: Suska, D. (ed.): *Komunikacja i konteksty, I*. Częstochowa: Uniwersytet humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, 63 – 77.
- KAZÍK, M. (2019a): Úradné a neúradné osobné mená v Rišňovciach. In: Hrubý, T. – Ziburová, H. a kol.: *Rišňovce. Monografia obce*. Nitra: EN ARS, 490 – 498.
- KAZÍK, M. (2019b): Apelatívny člen v živých osobných menách v Moravanoch nad Váhom (SR), Novej Lhote (ČR) a Smęgorzówce (Poľsko). In: *Disputationes Scientificalae Universitatis Catholicalae in Ružomberok*, XIX/2, 95 – 106.
- KAZÍK, M. (2020a): Živé osobné mená a pomenovacie modely v triede slobodných v Topoleckej. In: Gajdošová, K. – Gregorík, P. (eds.): *Varia XXIII. Zborník príspevkov z XXIII. kolokvia mladých jazykovedcov* (Modra-Harmónia 20. – 22. 11. 2013). Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV – Katedra slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 102 – 118.

- KAZÍK, M. (2020b): Birmovné mená vo farnosti Moravany nad Váhom v 2. polovici 19. storočia. In: *Acta onomastica*, LXI/1, 102 – 125.
- KAZÍK, M. (2020c): Frekvencia úradných rodných (krstných) mien v obciach Košariská a Prieprasné. In: *Kultúra slova*, 54/5, 286 – 294.
- KAZÍK, M. (2020d): Individuálna charakteristika podľa zamestnania v Moravanoch nad Váhom. In: Wójcik, U. – Jaros, V. (eds.): *Przeszłość w języku zamknięta II. In memoriam Andree Bańkowskiej*. Częstochowa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie, 199 – 210.
- KAZÍK, M. (2020e): O birmovných menách z obce Čív. In: Tušková, T. – Rágyanszki, J. (eds.): *Slovenské inšpirácie z Čívu*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 238 – 256.
- KAZÍK, M. (2021): Priezviská v obci Nová Lhota v okrese Hodonín. In: *Disputationes Scientifcae Universitatis Catholicae in Ružomberok*, 21/4, 29 – 42.
- KAZÍK, M. (2022a): Terénne názvy, mená, jazyk a nárečie v Trenčianskych Miticiach. In: Zmeták, I. (ed.): *Trenčianske Mitice*. Trenčianske Mitice: Trenčiansky samosprávny kraj, 255 – 283.
- KAZÍK, M. (2022b): Živé osobné mená a pomenovacie modely v triede vydatých žien v Papradi. In: *Eruditio – Educatio*, 17/2, 104 – 117.
- KAZÍK, M. (2022c): Živé osobné mená slobodných osôb z horných myjavských kopaníc. In: *Slavica Slovaca*, 57/3, 333 – 343.
- KAZÍK, M. (2022d): Živé osobné mená ženatých mužov z Horných Myjavských kopaníc = Living personal names of married men from the upper Myjava Region In: *Slowo. Studia językoznawcze*, 13, 1 – 40. DOI 10.15584/slowo.202.13.2
- KAZÍK, M. (2022e): Z neúradného pomenovania ženatých mužov v obci Nižná v piešťanskom okrese. In: *Eruditio – Educatio*, 17/4, 82 – 94.
- KAZÍK, M. (2023a): Obsahové modely živých osobných mien vydatých žien v Šáre a Veňarci v Maďarsku. In: Simon, Sz. a kol. (eds.): *14th International Conference of J. Selye University. Language and Literacy Sections* Komárno: Univerzita J. Selyeho, 85 – 97.
- KAZÍK, M. (2023b): Sondy do birmovných mien v obci Mlynky (Pilisszentkereszt). In: Tušková, T. (ed.): *Slovenské inšpirácie z Mlynkov. 37. interdisciplinárny výskumný tábor VÚSM*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 261 – 282.
- TÓTH, S. J. – TUŠKA, T. – UHRINOVÁ, A. – ŽILÁKOVÁ, M. (2005): Sprachtausch und Spracherhalt in der Gemeinschaft der in Ungarn lebenden Slowaken von Tótkomlós. In: *Studia Slavica Acad. Scient. Hung.* 50/3 – 4, 235 – 266.
- TÓTH, S. J. (2007): Postoj k dvojazyčnosti v Slovenskom Komlóši. In: Žiláková, M. (ed.): *Aktuálne problémy slovakistiky*. Budapest: ELTE BTK, 166 – 171.
- TÓTH, S. J. (2008): Teoretické a metodologické východiská výskumu slovenského jazyka v Maďarsku. In: Uhrinová, A. – Žiláková, M. (eds.): *Slovenský jazyk v Maďarsku I. = A szlovák nyelv Magyarországon I*. Békéscsaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 17 – 30.
- TÓTH, S. J. (2012): Germanizmy v slovenčine – sociolingvistický výskum v Ružomberku. In: Käfer I. – Pospíšil, I. (eds.): *Brněnská hungaroslavistika a česko-slovensko-maďarské vztahy*. Szeged: Gerhardus Kiadó, 139 – 156.
- TÓTH, S. J. (2017): A szlovák nyelvészet egyetemi tankönyvei magyar összefüggésben In: Lőrincz, J. – Simon, Sz. (eds.): *A tankönyvkutatás szakmai, módszertani kérdései. A Variológiai kutatócsoport 7. nemzetközi tankönyvkutató szimpóziumának tanulmányai*. Komárom: Selye János Egyetem, 336 – 352.
- TÓTH, S. J. (2018a): Etnolingvistická stránka ojkónym a priezvisk. In: *Eruditio – Educatio*, 13/2, 5 – 25.
- TÓTH, S. J. (2018b): The image of the world in Slovak and Hungarian grammaticalised categories. In: *Yearbook of Finno-Ugric Studies = Ежегодник финно-угорских исследований*, 12/4, 15 – 27.
- TÓTH, S. J. (2019a): *Sociolingvistika v slovensko-maďarskom kontexte*. Komárno: Pedagogická fakulta UJS.

- TÓTH, S. J. (2019b): The dominant language of bilingual speakers in South Slovakia. In: *Berliner Beiträge zur Hungarologie*, 20, 25 – 39.
- TÓTH, S. J. (2020): The impact of Hungarian on Slovak language use in bilingual milieu. In: *Yearbook of Finno-Ugric Studies = Ежегодник финно-угорских исследований*, 14/2, 227 – 235.
- TÓTH, S. J. (2021): Teoretické a metodologické východiská triedenia a spracovania jazykovej krajiny na príklade Békešskej Čaby a Komárna. In: Demmel, J. – Szudová, K. E. – Tušková, T. – Uhrinová, A. (eds.): *Výskum Slovákov v Maďarsku v interdisciplinárnom kontexte. Na počesť Anny Divičanovej a k 30. výročiu VÚSM*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 375 – 391.
- TÓTH, S. J. (2022a): Chrématonymá v multimodálnej semiosfére Komárna. In: Stan, G. A. (ed.): *In honorem Sorin Paliga*. Bucharest: Bucharest University Press, 248 – 262.
- TÓTH, S. J. (2022b): Cudzosť v jazykovej krajine Komárna. In: Bohunická, A. – Kazharnovich, M. (eds.): *(Im)pulzy súčasnej jazykovedy*. Bratislava: Univerzita Komenského, 321 – 334.
- TÓTH, S. J. (2023): Slovenská jazyková situácia a jazyková krajina na príklade katolíckej cirkvi v Mlynkoch. In: Tušková, T. (ed.): *Slovenské inšpirácie z Mlynkov. 37. interdisciplinárny výskumný tábor VÚSM*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 242 – 260.
- VAŇKO, J. (2017a): Analýza chýb strojového prekladu ako súčasť hodnotenia jeho kvality. In: *Mýliť sa je ľudské (ale aj strojové). Analýza chýb strojového prekladu do slovenčiny*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 57 – 72.
- VAŇKO, J. (2017b): Kategoriálny rámec pre analýzu chýb strojového prekladu. In: Munková, D. et al.: *Mýliť sa je ľudské (ale aj strojové). Analýza chýb strojového prekladu do slovenčiny*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 73 – 88.
- VAŇKO, J. (2017c): Morfológické a syntaktické kategórie – väzby a súvislosti. In: *Slovenská reč*, 82/1, 52 – 64.
- VAŇKO, J. (2023): *Strojový preklad ako konfrontácia jazykov. Prečo sa stroj mýli aj nemýli?* Nitra: Fakulta prírodných vied a informatiky UKF. Dostupné na: <https://doi.org/10.17846/FPVal-2023-37>.

Internetové zdroje

- [1] <https://pf.ujs.sk/sk/struktura/katedry/katedra-slovenskeho-jazyka-a-literatury.html> (cit. 15. 8. 2023).
- [2] <http://www.evaluate.taus.net/evaluate/dqf/dynamic-quality-framework> (cit. 15. 8. 2023).